

TAULELLERIA DEVOCIONAL D'ALCOI

(segles XVIII i XIX)

JOSEP MARIA SEGURA I MARTÍ · BEATRIU NAVARRO I BUENAVENTURA · JOSEP LLUÍS CEBRIAN I MOLINA

Segura i Martí, Josep Maria

Taulelleria devocional d'Alcoi : (segles XVIII i XIX) / Josep Maria Segura i Martí, Beatriu Navarro i Buenaventura, Josep Lluís Cebrián i Molina.— Alcoy : Ayuntamiento de Alcoy = Ajuntament d'Alcoi, 2019.

320 p. ; 24 cms.

D.L. A 102-2019

ISBN 978-84-16186-22-8

1. Ceràmica-Alcoi

I. Navarro i Buenaventura, Beatriu II. Cebrián i Molina, Josep Lluís

738.8(460.315 Alcoi)

Foto portada: Detall del plafó de Sant Roc i Sant Sebastià; fàbrica de Mossén Femares de València?; ca. 1780-1790; núm. catàleg: 12. Detall d'un grup d'àngels del plafó de la Mare de Déu dels Lliris; Joan Bru i Plancha, Reials Fàbriques de València; ca. 1800-1810; núm. catàleg: 29.

Foto contraportada: Detall de l'àngel que sosté l'escut d'Alcoi. Plafó de la Mare de Déu dels Lliris; Joan Bru i Plancha, Reials Fàbriques de València; ca. 1800-1810; núm. catàleg: 29.

Fotografies: Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó d'Alcoi; J. H. Miró Segura; J. M. Segura i Martí; Carlos Domínguez Parreño; J. Ll. Cebrián i Molina; B. Navarro i Buenaventura; Estudios Cyan i Museu Alcoià de la Festa.

© del text els autors

© de les fotografies: els propietaris, depositaris i/o autors

© d'aquesta edició: Ajuntament d'Alcoi

Disseny, maquetació i tractament fotogràfic: cubicat.com

Impressió: Gráficas Alcoy, S.L.U.

Edita: Ajuntament d'Alcoi - Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó

ISBN: 978-84-16186-22-8

Dep. legal: A 102-2019

TAULELLERIA DEVOCIONAL D'ALCOI (segles XVIII i XIX)

Josep Maria Segura i Martí
Beatriu Navarro i Buenaventura
Josep Lluís Cebrián i Molina

Col·labora:

El patrimoni cultural valencià és un dels senyals d'identitat principals del poble valencià i els béns que l'integren constitueixen un llegat patrimonial d'inapreciable valor, la conservació i enriquiment dels quals correspon a tots, especialment a les institucions i als poders públics que els representen. Per això, la conservació, difusió, foment i acreixement són les competències principals que des de la Direcció General de Cultura i Patrimoni hem de potenciar i desenvolupar.

El nostre patrimoni cultural té en la taulelleria un dels seus actius més singulars, tant pel que fa a les produccions de plafons decoratius (paviments, socolades,...), com als plafons devocionals dels carrers, on es representen imatges de sants, marededús..., vertaderes expressions de la religiositat popular que han estat sempre amenaçades i en risc de desaparició, i malgrat haver-hi nombrosos estudis publicats sobre els plafons i la pintura ceràmica valenciana –treballs aquests que han afavorit la difusió i l'estima d'aquestes obres artístiques–, ens trobem davant l'amenaça constant dels actes vandàlics i els espolis, i a vegades del mateix desenvolupament urbanístic.

A la Comunitat Valenciana els plafons ceràmics que es mostren a l'exterior, anteriors a 1940, són elements patrimonials que gaudeixen d'una atenció especial en haver estat protegits per la Llei 4/1998, del Patrimoni Cultural Valencià (modificació de 2007), que els reconeix legalment com a béns immobles de rellevància local (BRL), i per això els plafons ceràmics han de ser inclosos en els catàlegs de béns i espais protegits. Aquesta figura legal de protecció dels plafons ceràmics com a BRL, sens dubte contribueix al fet que es conega i conserve aquest patrimoni.

La ciutat d'Alcoi ha conservat una nombrosa i variada mostra d'aquestes imatges ceràmiques religioses, i des de fa més de trenta anys les té documentades i en té cura per tal que aquestes obres d'art es conserven per a les generacions futures.

Bona prova d'això és el llibre *Taulelleria devocional d'Alcoi (segles XVIII i XIX)*, que presenta el catàleg raonat d'un total de 118 plafons ceràmics devocionals localitzats als carrers d'Alcoi, a les fàbriques i masies, i també als àmbits privats; obres de la taulelleria valenciana que exemplifiquen aquesta època d'esplendor de la pintura ceràmica elaborada a les fàbriques de la ciutat de València, i que amb els anys imitaren els municipis d'Onda, la Font d'en Carròs, Quart de Poblet i Manises.

A partir de la documentació gràfica i les dades d'inventaris de taulells, que ara fa més de trenta anys que va recopilar Josep Maria Segura i Martí –vinculat professionalment al Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó–, s'ha elaborat aquest estudi i catàleg raonat en què ha estat decisiva la participació de Beatriu Navarro i Buenaventura i Josep Lluís Cebrián i Molina, historiadors de l'Art de reconeguda trajectòria en l'estudi i la difusió de la taulelleria devocional i la pintura ceràmica valenciana.

Des del convenciment que en transmetre a la societat la informació d'aquests béns patrimonials, es contribueix a la seua salvaguarda, donem la benvinguda a aquest llibre i felicitem l'Ajuntament d'Alcoi per haver donat suport a aquesta edició, que sens dubte es convertirà en un referent a imitar.

Carmen Amoraga Toledo
Directora General de Cultura i Patrimoni

Caminar per carrers amb plafons ceràmics devocionals és caminar per un museu a l'aire lliure i gaudir de la bellesa que encara transmeten aquestes ceràmiques a l'exterior. I és que, dins de la història de l'art valencià, aquests plafons devocionals suposen un dels seus capítols més importants i més representatius. Reflecteixen l'art més popular per la seua ubicació i culte, i es vinculen a altres manifestacions del devocionari popular, com ara els gravats, les estampes i les litografies. L'origen d'aquesta producció cal atribuir-la a una religiositat popular present en els territoris influenciats per la Contrareforma, com a conseqüència de l'aposta del Concili de Trento per la difusió d'imatges piadoses.

Aquests plafons devocionals oscil·laven des de la seua presentació més senzilla fins a la seua factura més complexa en forma de capelles públiques, petites fornícules obertes en les façanes que custodien els plafons ceràmics que representen el sant. En els segles XVIII i XIX quasi no hi havia església, barri, carrer o gremi que no tinguera una imatge del patró en una fornícula on els seus fidels pogueren venerar-lo. Aquest testimoni de la religiositat popular ha estat ben documentat i estudiat a la ciutat d'Alcoi, que ha sabut preservar una considerable mostra d'antics plafons ceràmics devocionals, de manera especial els situats a l'interior de cases i portals de veïns.

La importància d'aquesta tipologia de taulells i plafons en la historiografia de la ceràmica valenciana queda evidenciada en la ja abundosa producció de publicacions monogràfiques, i en aquest aprofundiment historiogràfic sobre la ceràmica devocional valenciana, i en particular d'aquella ubicada al terme d'Alcoi, cal situar aquest excel·lent treball que té per títol *Taulelleria devocional d'Alcoi (segles XVIII i XIX)*, confeccionat per tres especialistes com són Josep Maria Segura, Beatriu Navarro i Josep Lluís Cebrián. En les pàgines següents, analitzen diversos aspectes inherents a la producció d'aquestes imatges devocionals, i presenten un complet i exhaustiu catàleg d'obres, amb 118 plafons àmpliament estudiats i referenciats.

Una part considerable de la informació i les fotografies de les obres que es presenten són conseqüència del treball realitzat al Museu Arqueològic Municipal Camilo Visedo Moltó, que amb els anys ha rescatat d'una segura destrucció molts plafons devocionals.

Aquest llibre clou, a més a més, tres dècades de recerca de l'impulsor d'aquest projecte patrimonial, Josep Maria Segura, a qui li devem altres estudis pioners sobre el tema, com ara *Catálogo de paneles cerámicos devocionales de L'Alcoià-El Comtat* (1990), "Azulejería popular y religiosa" (dins *Historia de la provincia de Alicante*, 1991), "La col·lecció de plafons ceràmics devocionals del Museu Arqueològic Municipal Camil Visedo Molto d'Alcoi" (dins la revista *Recerques del Museu d'Alcoi*, 2006) i "La pintura ceràmica devocional vuitcentista a les comarques alacantines" (en col·laboració també amb Josep Lluís Cebrián i Beatriu Navarro, en la revista *Canelobre*, 2014).

Amb aquesta edició, l'Ajuntament d'Alcoi se suma a l'interés dels autors per difondre entre la societat aquestes obres de la taulelleria devocional, amb la convicció que el llibre que presentem contribuirà a la salvaguarda i la revaloració d'aquest patrimoni cultural.

Antonio Francés Pérez
Alcalde d'Alcoi

ÍNDEX

1. Introducció	11
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
2. Els plafons ceràmics devocionals i les fornícules	17
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
3. Localització dels plafons ceràmics	21
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
4. Conservació dels taulells	27
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
5. Testimonis de la religiositat popular als carrers d'Alcoi	35
Les pintures dels sants a l'Alcoi del segle XVII	
La instal·lació de plafons ceràmics devocionals als segles XIX i XX	
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
6. Ceràmiques, patronatges i devocions populars a l'Alcoi dels segles XVIII i XIX	45
<i>Josep Maria Segura i Martí</i>	
7. Pintors dels segles XVIII i XIX	49
<i>Beatriu Navarro i Buenaventura – Josep Lluís Cebrián i Molina</i>	
8. Catàleg d'obres	73
<i>Beatriu Navarro i Buenaventura – Josep Lluís Cebrián i Molina – Josep Maria Segura i Martí</i>	
9. Bibliografia	313

